

PREGLEDNI NAUČNI RAD

Pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti sa osvrtom na ulogu finansijsko-obavještajnog odjela

Money Laundering and the Financing of Terrorist Activities with Emphasis on the Role of the Financial Intelligence Department

Mr. sci. Denis Pajić

Pravni fakultet Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru
denis.pajic@unmo.ba

Sunčica Vejzović

Pravni fakultet Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru
suncica.vejzovic@unmo.ba

Sažetak: U radu se izlažu osnovna pitanja vezana za pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti, te veza između ova dva aspekta kriminala. Pranje novca predstavlja proces prikrivanja ilegalnih izvora prihoda ostvarenih putem krivičnih djela, sa ciljem uključivanja tih prihoda u tokove legalnog finansijskog poslovanja. Terorizam je globalna prijetnja koja pogađa sve zemlje svijeta i predstavlja prijetnju međunarodnom miru i sigurnosti. S obzirom da države odbijaju direktno sponzorisanje terorizma, terorističke grupe se, u cilju povećavanja fondova neophodnih za finansiranje svojih aktivnosti, preusmjeravaju prema kriminalnim aktivnostima. U tom dijelu se ističe veza između „prljavog novca“ i finansiranja terorističkih aktivnosti. U radu su istaknuti načini i vidovi borbe protiv pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, te rad državnih agencija i njihovih odjela koji regulišu ova pitanja.

Ključne riječi: pranje novca, terorizam, finansiranje terorističkih aktivnosti, finansijsko-obavještajni odjel

Historija članka

Dostavljen: 30.08.2013.

Revidiran: 29.11.2013.

Prihvaćen: 09.12.2013.

Abstract: *The paper presents main issues related to money laundering and financing of terrorist activities, and the relationship between these two aspects of crime. Money laundering is the process of disguising illegal sources of income earned through criminal acts, with the aim of including these revenue flows into the legal financial operations. Terrorism is a global threat that affects all countries of the world and poses a threat to international peace and security. Given that states refuse direct sponsoring of terrorism - terrorist groups, thus, in order to increase the funds necessary to finance their activities, redirect to criminal activities. In this regard, the relationship between "dirty money" and the financing of terrorist activities is highlighted. The paper emphasizes the ways and forms of combating money laundering and financing of terrorist activities and the work of state agencies and their departments that regulate these issues.*

Keywords: *Money Laundering, Terrorism, Financing of terrorist activities, Financial Intelligence Department*

JEL Classification: K14

Article History

Submitted: 30.08.2013.

Resubmitted:

29.11.2013.

Accepted: 09.12.2013.

UVOD

Zadnjih dvadeset godina svijet je suočen sa porastom kriminala vezanim za pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti. Terorizam predstavlja smišljenu upotrebu nezakonitog nasilja ili prijetnje nezakonitim nasiljem, sa ciljem usađivanja straha, i globalnu prijetnju međunarodnom miru i stabilnosti. To se naročito pokazalo nakon napada na SAD 11. septembra 2001. godine. Nakon ovih nemilih događaja povećala se pažnja državnih organa i agencija u vezi finansijskog aspekta terorizma ili finansiranja terorističkih aktivnosti. Da bi teroristi mogli ostvarivati svoje ciljeve potrebna su im finansijska sredstva. Najveći problemi sa kojima se susreću teroristi prilikom organizovanja terorističkih činova, jesu pribavljanje finansijskih sredstava i njihov siguran transfer. Bitno je istaći činjenicu da u većini slučajeva teroristi koriste „prljav novac“ za finansiranje svojih aktivnosti, pa veliki problem predstavlja i njegovo „pranje“. Na godišnjem sastanku FATF (The Financial Action Task Force on Money Laundering – radna grupa za finansijske mjere u suzbijanju pranja novca)¹ 2000. godine, eksperti SAD su prezentirali mišljenje da mjere protiv pranja novca mogu imati značajnu ulogu u borbi protiv terorizma. Pri tome su naglasili da otkrivanje i onemogućavanje da finansijska sredstva stignu do terorista, nalažu da kriminalističke službe dobro prouče ovaj problem, s obzirom na to da se prihodi terorista, način na koje troše novac, kao i metode koje koriste za kretanje fondova, razlikuju od onih koje koriste profitno orijentirane kriminalne mreže.² SAD eksperti su iste zaključke ponovili i na kasnijim sastancima. Eksperti FATF-a su

¹ FATF je međuvladino tijelo zaduženo za kreiranje i promovisanje politike suzbijanja pranja novca. FATF je

osnovan 1989. godine na Samitu šefova država ili vlada industrijski najrazvijenijih zemalja (G 7). Grupa za finansijsku akciju protiv pranja novca uspostavljena je kao skupina zemalja za finansijsku akciju na samitu u Parizu 1989. godine, od tadašnje grupe razvijenih zemalja G-7 i Evropske komisije. Danas FATF čine 34 države članice, 32 jurisdikcije i dvije regionalne organizacije, Vijeće zaljevske saradnje (the Gulf Cooperation Council) i Evropska komisija (the European Commission). U rad FATF-a također su uključene druge međunarodne i regionalne organizacije, njih 27, koje su pridruženi članovi ili posmatrači. FATF proučava i prati trendove pranja novca i finansiranja terorizma, te procjenjuje mjere koje se preduzimaju na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Te mjere definisane su u tzv. 40 Preporuka i 9 Specijalnih preporuka FATF-a. Preporuke FATF-a predstavljaju sveobuhvatan plan mjera koje se trebaju preduzeti u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma i temelj su relevantnih konvencija i direktiva.

² S. Taseva, „Pranje novca i terorizam“, Mjesečni stručni časopis, Pravni savjetnik, , 10/II, 101.

istakli da je za analizu ovog problema potrebno shvatiti izvore sredstava koje koriste terorističke grupe za finansiranje njihovih operacija. Kao najvažniji izvori su: trgovina drogom, trgovina bijelim robljem i prostitucija, ucjena i kidnapovanje, krađe, prevare, krijumčarenje i trgovina falsifikovanim robom, direktno sponzorstvo od pojedinih država, prodaja publikacija (legalna i ilegalna) i fondovi ostvareni legalnim aktivnostima.³

U nastavku rada objasniti ćemo povezanost „prljavog novca“ sa finansiranjem terorističkih aktivnosti, kao i mehanizme koji stoje na raspolaganju državama u borbi protiv terorizma.

Povezanost između pranja novca i finansiranja terorizma

Pod pojmom „pranje novca“⁴ podrazumijevamo svaku tehniku pretvaranja nepošteno i nezakonito stečenog bogatstva u pošten i zakonit prihod. Primarni cilj pranja novca je prikrivanje nezakonito stečenog prihoda i izbjegavanje otkrivanja kriminalnih finansijskih malverzacija, te s tim izbjegavanje plaćanja poreza. Novac, kada je opran, postaje na taj način dio legalnog platnog prometa.⁵

Finansiranje terorizma je prikupljanje i distribuiranje sredstava sa namjerom da se iskoriste za vršenje terorističkih akata. Finansiranje terorizma se najčešće povezuje sa fenomenom pranja novca, ono predstavlja sponu između pranja novca i terorizma. Često se finansiranje terorizma naziva i „obrnuto pranje novca“ ili „prljanje novca“. Da bi teroristi mogli finansirati svoje aktivnosti najčešće koriste prljavi novac. Takve nelegalno stečene prihode potrebno je prije svega uključiti u tokove legalnog finansijskog poslovanja. Ovo poslovanje ne predstavlja samo bankarski sistem.

³ Ibid., 102.

⁴ Termin "Money Laundering" udomaćio se u medijima osamdesetih godina u vezi sa aferom Watergate i razvojem kolumbijskog organiziranog kriminaliteta. Pojam potiče još iz dvadesetih godina prošlog vijeka kada su u vrijeme prohibicije kriminalci, kao što je Al Capone, novac koji su stekli preprodajom alkohola, prikazali kao dobit praonica veša kojih su bili vlasnici.

⁵ B. Petrović, B. Dobovšek, Mreže organiziranog kriminaliteta, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 44.

Finansijeri terorističkih aktivnosti, osim bankarskih sistema, koriste i druge oblike transfera sredstava, poput fizičkog prijenosa gotovinskih sredstava preko državne granice, alternativne sisteme prijenosa, humanitarne i neprofitne organizacije i dr.⁶ Dva su osnovna izvora ili porijekla finansiranja terorizma, zakonit i nezakonit.

Zakoniti izvori finansiranja terorizma mogu se odnositi na donacije (vezano za dijasporu kod aktivnosti organizacija Al-Qaede i pokret na Šri Lanki). Dalje, moguće je i poslovanje gdje teroristička organizacija uspostavlja određene zakonite djelatnosti čije prihode koristi za svoje nezakonite aktivnosti.

Nezakoniti načini finansiranja terorizma su svakako „brži“ načini prikupljanja sredstava i tu je učestali kriminalitet vezan uz proizvodnju i trgovinu droga, bez obzira o kojoj se terorističkoj organizaciji radi. Karakterističan je i tzv. „revolucionarni porez“ koji predstavlja oblik „reketa“, odnosno iznuđivanja novčanih sredstava pod prijetnjom nasiljem.⁷ Po Zapadnoj Evropi uočeni su i slučajevi zloupotrebe čekova i kreditnih kartica radi finansiranja određenih terorističkih aktivnosti, prije svega Al-Qaede, koju nadalje karakterizira povezanost i sa drugim oblicima kriminala, zloupotrebu droga u Afganistanu i Sjevernoj Africi, razbojništva, otmice i krivotvorenje identifikacijskih dokumenata, a procjenjuje se i visoki rizik njihove moguće umiješanosti u razvijenu trgovinu krivotvorenim novcem u Somaliji.⁸

Dakle, pranje novca je integralno povezano sa problemima korupcije, organizovanim kriminalom, finansijskim prevarama, švercom i finansiranjem terorističkih aktivnosti.⁹ Metode za pranje novca terorističkih grupa su identične onima koje koriste tradicionalne kriminalne grupe: prvo, novac se ulaže u razne banke u regionu, koje izdaju potvrde o depozitima. Zatim se ovakve potvrde pomoću posredničkih kompanija ulažu na račune u bankama „prekoobalnih i neoporezivih država“, u kojima je pristup moguć unošenjem koda. U trećoj fazi dio novca se transferira u više evropskih banaka, od kojih se podižu čekovi ili nalozi za plaćanje iz različitih računa. Na kraju se vrši transfer novca na račune na teritoriji gdje djeluju

⁶ D. Bolta, „Sprječavanje finansiranja terorizma“, Policija i sigurnost, vol 19. No. 4, 2011, 423.

⁷ Kolumbijske paravojne grupe učestalo koriste otmice kao oblik finansiranja svojih aktivnosti.

⁸ D. Bolta, 422-423.

⁹ A. Šaković, Metodika sprječavanja i istraživanja ekonomskog kriminaliteta, Fakultet kriminalističkih nauka Univerziteta u Sarajevu, Magistrat, Sarajevo 2002, 147.

terorističke grupe, bez da se pojavi bilo kakva sumnja.¹⁰ Metode koje koriste terorističke grupe za pranje kriminalnih prinosa, koriste i organizovane kriminalne grupe. Međutim, iako i terorističke i organizovane kriminalne grupe koriste iste metode pranja novca, ipak se ove dvije vrste kriminalnih grupa razlikuju po njihovim krajnjim motivima. Za razliku od npr. trgovaca drogom i drugih kriminalnih grupa koje su prvenstveno zainteresovane za ostvarivanje materijalne koristi, terorističke grupe uobičajeno nemaju finansijski cilj.¹¹

I pranje novca i finasiranje terorizma ima svoje faze koje trebaju biti ostvarene da bi ovi akti imali karakter krivičnih djela. Osnovni postupak pranja novca se odvija kroz tri faze:

- deponovanje, stavljanje (polozi)
- transformacije, polaganje (raslojavanje)
- integracija.

Deponovanje podrazumijeva fizički ulazak gotovine kriminalnog porijekla u finansijski sistem putem bankarskih pologa, novčanih naloga ili elektronskim transferom preko državnih granica ili fizičkim transportom gotovine izvan zemlje. Transformacija podrazumijeva promjenu nezakonitog porijekla izvora sredstava, odnosno odvajanje nelegalnih prihoda od njihovih nelegalnih izvora.

U posljednjoj fazi, fazi integracije, osoba ili organizacija ima cilj da se kriminalna aktivnost nastavi reciklažom sredstava plaćanja, odnosno ponovnim reinvestiranjem u kriminalnu sredinu. Ova faza nalazi načine da se nedopušteni fondovi uklope u ekonomiju i prikažu kao dobiveni od legitimnog iznosa.¹² Nakon što se ovi nedopušteni fondovi uvedu u glavne ekonomske tokove, onda mogu da se slobodno koriste i distribuiraju terorističkim organizacijama.

¹⁰ S. Taseva, "Pranje novca i terorizam", Mjesečni stručni časopis, Pravni savjetnik, , 10/II, 102.

¹¹ Ibid.

¹² A. Šaković, 149-154.

I krivično djelo finansiranja terorizma ima svoje faze koje ga karakterišu kao takvog.

Te faze su:

- faza prikupljanja ili akumulacije sredstava
- prijenos akumuliranih sredstava ćelijama terorističkih organizacija ili pojedincima radi njihovog operativnog korištenja
- upotreba ovako skupljenih sredstava.

Zajednička komponenta pranja novca i finansiranja terorizma su finansijske transakcije, koje su u oba slučaja iste, te mehanizmi koje države imaju na raspolaganju u borbi protiv ovih pojava.

Bitno je istaći da države odbijaju direktno sponzorisanje terorizma, i zbog toga su se terorističke grupe, u cilju povećavanja fondova neophodnih za finansiranje svojih aktivnosti, preusmjerile prema kriminalnim aktivnostima. Sponzorisanje terorističkih aktivnosti od strane država danas nije aktualno, bar ne otvoreno, mada u vrijeme „hladnog rata“ nije bilo neobično i tzv. „sponzorstvo države“ koja je davala sigurnost teroristima, te je finansirala njihove terorističke aktivnosti izvan države.¹³

Pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti predstavlja međunarodni fenomen i zbog toga je u sprječavanju ovih krivičnih djela potreban angažman svih relevantnih međunarodnih organizacija.

Najvažniji međunarodni pravni standardi u oblasti pranja novca i finansiranja terorizma

Kriminalitet je jedna masovna i dinamična društvena pojava, koja ne poznaje granice, i koja konstantno prijeti međunarodnom miru i stabilnosti, te je s obzirom na to potrebno ovaj problem posmatrati na globalnom planu. Pod vodstvom Ujedinjenih nacija donesen je niz konvencija i preporuka koje regulišu materiju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Neke od njih su npr. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv nezakonitog prometa opojnih droga i

¹³ D. Bolta, 423.

psihotropnih supstanci,¹⁴ Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala,¹⁵ Krivičnopravna konvencija o korupciji,¹⁶ Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim djelom i finansiranju terorizma,¹⁷ te Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma.¹⁸ Posljednja Konvencija uređuje, između ostalog, sprječavanje i otkrivanje pranja novca u vezi sa terorizmom. Ovom Konvencijom predviđena je obavezna inkriminacija finansiranja terorizma. U cilju uspostavljanja i jačanja internacionalnog režima za borbu protiv finansiranja terorizma, Konvencija ustanovljava tri osnovne obaveze za države članice: obavezu inkriminacije finansiranja terorizma kao posebnog krivičnog djela, obavezu unapređivanja saradnje sa drugim državama članicama i obezbjeđivanja međunarodne pravne pomoći na ovom planu, kao i obavezu ustanovljavanja sistema otkrivanja i prijavljivanja od strane finansijskih organizacija, transakcija i lica za koje se sumnja da su u vezi sa finansiranjem terorizma. Na nivou Evropske unije donijete su i tri direktive: Direktiva broj 91/308/EEC o sprječavanju upotrebe finansijskog sistema za pranje novca iz 1991. godine; Direktiva broj 2001/97/EC iz 2001. godine o dopuni Direktive broj 91/308/EEC i Direktiva broj 2005/60/EC o sprječavanju upotrebe finansijskog sistema za pranje novca i finansiranje terorizma iz 2005. godine. Ovim direktivama se na nivou Evropske unije definiše pranje novca i finansiranje terorizma, uređuju prava i obaveze finansijskih i nefinansijskih organizacija i profesija na području preventive i otkrivanja pranja novca i finansiranja terorizma, uređuje nadzor nad obavezniciima i uređuju prava i obaveze Jedinica za finansijske istrage zemalja članica.¹⁹

¹⁴ Konvencija Ujedinjenih nacija protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstanci, Beč 19.12.1988., važi na osnovu Odluke o ratifikaciji Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori, broj 14/09, ratificirana od strane BiH 01.09. 1993.

¹⁵ Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, Palermo, 15.11.2000., Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori, broj 5/02.

¹⁶ Krivičnopravna konvencija o korupciji, ETS 173, Strasbourg, 27.01.1999., Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori, broj 4/06, ratificirana od strane BiH 30.03.2003. godine.

¹⁷ Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim djelom i finansiranju terorizma, ETS 198, 16.05.2005., Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori, broj 4/06, ratificirana od strane BiH 30.03.2004.

¹⁸ Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma, usvojena od Generalne skupštine UN-a 9.12.1999., Službeni glasnik BiH, Međunarodni ugovori 3/2003.

¹⁹ S. Miljković, G. Bošković, Ž. Nikač „Internacionalni naponi za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma”, Strani pravni život 1/2011, 118-119.

Relevantne međunarodne norme i standardi sadržani su, pored do sad navedenih, i u sljedećim dokumentima: četrdeset preporuka FATF-a i devet Specijalnih preporuka FATF-a. Bosna i Hercegovina je, kao članica Vijeća Evrope i Moneyval komiteta obavezna poštovati i provoditi odluke istih, u smislu međunarodnih obaveza inkorporiranih u domaći pravni sistem. Ove obaveze Bosne i Hercegovine vezane su za različite oblasti, uključujući pravnu, ekonomsku, finansijsku, bankarstvo, oblast osiguranja, te obavještajno policijsku i dr.

Krivična djela finansiranje terorizma i pranje novca u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine

Bosna i Hercegovina je država sa neujednačenim i raznolikim krivičnim zakonodavstvom. Naime, u BiH postoje četiri krivična zakona: Krivični zakon Bosne i Hercegovine,²⁰ Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine,²¹ Krivični zakon Republike Srpske²² i Krivični zakon Brčko Distrikta.²³ Krivičnim zakonom BiH inkriminisana su krivična djela Pranja novca i Finansiranja terorističkih aktivnosti. Bitno je spomenuti i Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti,²⁴ koji u svom poglavlju VIII govori o zadacima i nadležnostima finasijsko-obavještajnog odjela (u daljem tekstu: FOO), o kojem će u nastavku rada biti dato opširnije izlaganje.

KZ BiH u Glavi XVII (Krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom), inkriminiše u čl. 201. krivično djelo Terorizma, te u st. 5. istog člana navodi šta čini teroristički čin.²⁵

²⁰ Krivični zakon Bosne i Hercegovine - KZ BiH, Službeni glasnik BiH br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10.

²¹ Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine – KZ FBiH, Službene novine Federacije BiH br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10 i 42/11.

²² Krivični zakona Republike Srpske – KZ RS, Službeni glasnik Republike Srpske br. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12.

²³ Krivični zakona Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine – KZ BD, Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH br. 10/03, 6/05, 21/10, 47/11, 52/11.

²⁴ Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, Službeni glasnik BiH br. 53/09.

²⁵ Teroristički čin podrazumijeva neke od sljedećih radnji, koja s obzirom na svoju prirodu ili kontekst može ozbiljno oštetiti državu ili međunarodnu organizaciju: napad na život osobe koji može prouzrokovati njenu smrt, napad na

Osnov inkriminacija koje su sadržane u čl. 201. KZ BiH je Evropska konvencija o suzbijanju terorizma koju su države članice Vijeća Evrope usvojile u Strazburu 27. januara 1977. godine, a koju je BiH ratificirala 16. jula 2003. godine. Krivično djelo terorizma naš zakonodavac je odredio prema Okvirnoj odluci Vijeća Evropske unije o suzbijanju terorizma koja je donesena 13. juna 2002. godine, prema kojoj se namjerni akti o kojima je riječ smatraju terorističkim krivičnim djelima.²⁶

KZ BiH sadrži član 202. Finansiranje terorističkih aktivnosti, a koji je u skladu sa Međunarodnom konvencijom o suzbijanju finansiranja terorizma.²⁷

fizički integritet osobe, protupravno zatvaranje, držanje zatvorenom ili na drugi način oduzimanje ili ograničavanje slobode kretanja druge osobe, s ciljem da nju ili nekoga drugog prisili da što izvrši, ne izvrši ili trpi (otmica) ili uzimanje talaca, nanošenje velike štete objektima Bosne i Hercegovine, vlade druge države ili javnim objektima, transportnom sistemu, objektima infrastrukture uključujući informacioni sistem, fiksnoj platformi koja se nalazi u kontinentalnom pojasu, javnom mjestu ili privatnoj imovini, za koju štetu je vjerovatno da će ugroziti ljudski život ili dovesti do znatne privredne štete, otmica zrakoplova, broda ili drugog sredstva javnog saobraćaja ili za prevoz roba,

²⁶ Z. Tomić, Krivično pravo II, Posebni dio, 2. izd., Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2007, 474.

²⁷ Članom 202. KZ BiH propisano je da: ko na bilo koji način, neposredno ili posredno, da ili prikupi sredstva s ciljem njihove upotrebe ili znajući da će biti upotrijebljena, u cjelini ili djelimično za izvršenje:

- a) krivičnog djela iz članova: 191. (Uzimanje talaca), 192. (Ugrožavanje osoba pod međunarodnopravnom zaštitom), 194. (Neovlašteno pribavljanje ili raspolaganje nuklearnim materijalom); 194a. (Ugrožavanje nuklearnog objekta); 196. (Piratstvo), 197. (Otmica zrakoplova ili broda ili zauzimanje fiksne platforme), 198. (Ugrožavanje sigurnosti zračne ili morske plovidbe ili fiksni platformi), 199. (Uništenje i uklanjanje znakova koji služe sigurnosti zračnog saobraćaja), 200. (Zloupotreba telekomunikacijskih znakova), 201. (Terorizam), 202a. (Javno podsticanje na terorističke aktivnosti), 202b. (Vrbovanje radi terorističkih aktivnosti), 202c. (Obuka za izvođenje terorističkih aktivnosti) ovog zakona;
- b) svakog drugog krivičnog djela koje može proukovati smrt ili težu tjelesnu povredu civila ili lica koje aktivno ne učestvuje u neprijateljstvima u oružanom sukobu, kada je svrha takvog djela, po njegovoj prirodi ili kontekstu, zastrašivanje stanovništva, ili prisiljavanje organa vlasti BiH ili drugih vlasti ili međunarodne organizacije da nešto učini ili ne učini, kaznit će se kaznom zatvora najmanje tri godine.

Prikupljena sredstva namijenjena za izvršenje ili nastala izvršenjem krivičnog djela iz st. 1. ovog člana bit će oduzeta.

Učinilac ovog krivičnog djela može da bude svaka osoba, za krivičnu odgovornost potreban je direktni umišljaj, jer učinilac može da postupa samo sa ciljem da data ili prikupljena sredstva upotrijebi za učinjenje nekog od krivičnih djela koja su naznačena ili sa znanjem da će se u cjelini ili djelimično upotrijebiti za njihovo učinjenje. Za postojanje djela se ne traži i da je došlo do učinjenja nekog od krivičnih djela za koja su sredstva data ili prikupljena.²⁸ Propisana kazna za finansiranje terorističkih aktivnosti je najmanje tri godine, što je novina koja se desila zadnjim izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH,²⁹ jer je ranije zakonodavac postavljao zatvoreni kazneni okvir za ovo krivično djelo, u kojem se kazna kretala od jedne do deset godina. Novo rješenje je bolje jer ostavlja veći raspon za kažnjavanje učinioca ovakvih krivičnih djela

Krivično djelo Finansiranje terorističkih aktivnosti je pod istim nazivom propisano i u Krivičnom zakonu FBiH, Glava XVIII (Krivična djela terorizma), s tim što prema Federalnom krivičnom zakonu propisana kazna je ista kao ranije propisana u Krivičnom zakonu BiH, dakle kazna zatvora od jedne do deset godina.

Pranje novca je inkriminisamo čl. 209. Krivičnog zakona BiH u okviru glave XVIII (Krivična djela protiv privrede i jedinstva tržišta te krivična djela iz oblasti carina). Propisivanje ovog krivičnog djela je rezultat preuzetih obaveza Bosne i Hercegovine na osnovu međunarodnih konvencija, kao i činjenice da su aktivnosti pranja novca, kao sastavnog dijela organizovanog kriminala, našle plodno tlo na području Bosne i Hercegovine, a i s obzirom na tranzicijski karakter države, poslijeratno stanje, postupak privatizacije, inostrana investicijska ulaganja, itd.³⁰ Odredbe o pranju novca nalaze se i u entitetskim zakonima, kao i u Krivičnom zakonu BD. U st. 1. čl. 209. predviđen je osnovni oblik ovog krivičnog djela. Djelo predstavlja poseban vid krivičnog djela prikrivanja, jer radnja počinjenja djela može biti svaka radnja koja se sastoji u prikrivanju ili pokušaju prikrivanja „prljavog novca ili imovine“. Radnja izvršenja je alternativno određena i to kao: primanje, zamjena, držanje, raspolaganje, upotreba u privrednom ili drugom poslovanju, prikrivanje na drugi način ili pokušaj prikrivanja.³¹ Zadnjim izmjenama i dopunama Krivičnog

²⁸ Z. Tomić, 478.

²⁹ Krivični zakon Bosne i Hercegovine, Služeni glasnik BiH, br. 8/10.

³⁰ Grupa autora, Komentari krivičnih zakona u BiH, Vijeće Evrope, Sarajevo, 2005., 672, 686 - 687.

³¹ A. Bjelopoljak, "Sumnjive transakcije i off shore zone sa aspekta krivičnog djela pranja novca", magistarski rad, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici, 2011. 182.

zakona BiH³² propisana kazna za osnovni oblik krivičnog djela Pranja novca je zatvorska kazna od jedne do osam godina. Također, zadnjim izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH dodat je i novi st. 2,³³ te je izmjenjen i st. 3. čl. 209. u dijelu koji se odnosi na teži oblik ovog krivičnog djela.³⁴ U stavu 5. predviđeno je i obavezno oduzimanje imovinske koristi iz stavova od (1) do (4) ovog člana. Skoro na isti način, sa nekim malim razlikama, krivično djelo Pranje novca je regulisano i u KZ FBiH (čl. 272).

Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti

Bosna i Hercegovina je u maju 2004. godine donijela svoj prvi Zakon o sprječavanju pranja novca³⁵ koji je stupio na snagu 29. decembra 2004. godine, čije usvajanje je bilo „razlog“ uspostave Finansijsko – obavještajnog odjela (u daljem tekstu: FOO) kao specijalizovane državne jedinice za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Međutim, svjestki standardi kao i zahtjevi i standardi Evropske unije i Konvencije Vijeća Evrope su nalagali da pomenuti Zakon o sprječavanju pranja novca iz 2004. godine ne ispunjava sve međunarodne standarde u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u mnogim odredbama svog sadržaja.³⁶ Zbog toga je bilo potrebno donijeti novi Zakon iz ove oblasti koji bi Bosnu i Hercegovinu približio evroatlantskim integracijama. Naime, Bosna i Hercegovina je kao članica Vijeća Evrope dužna provoditi odredbe Konvencija Vijeća Evrope koje se odnose na sprječavanje problema pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, s obzirom da je Bosna i Hercegovina potpisnica ovih Konvencija. Zbog toga su nadležna tijela i institucije Bosne i Hercegovine, kao i njenih entiteta, početkom 2008. godine pristupile izradi donošenja novog Zakona. Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti usvojen je od strane oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine u junu 2009. godine, a objavljen je 7. jula 2009. godine u Službenim novinama BiH, br. 53/09. Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti sadrži četrnaest poglavlja i 78 članova. Osmo poglavlje ovog Zakona sadrži odredbe o

³²Krivični zakon Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH br. 8/10.

³³ Ako je počinitelj djela iz stava (1) ovog člana istovremeno i počinitelj ili saučesnik u krivičnom djelu kojim je pribavljen novac ili imovina iz stava (1) ovog člana, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

³⁴ (...)ako vrijednost novca ili imovinske koristi iz stava (1) ovog člana prelazi iznos od 200.000 KM, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje tri godine.

³⁵ Zakon o sprječavanju pranja novca, Službeni glasnik BiH broj 29/04.

³⁶ A. Bjelopoljak, 182.

zadacima i nadležnostima Finansijsko – obavještajnog odjela. FOO je postao operativan 29. decembra 2004. godine, odnosno danom stupanja na snagu prvog Zakona o sprječavanju pranja novca Bosne i Hercegovine. Odredbama čl. 11. Zakona o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu,³⁷ (u daljem tekstu: SIPA-e) FOO se nalazi i uspostavljen je kao poseban odjel, organizaciona jedinica u sastavu SIPA-e.³⁸ Ovo odjeljenje je zapravo pandan evropskim i svjetskim finansijsko – obavještajnim jedinicama koje su organizirane i nadležne za poslove sprječavanja i otkrivanja pranja novca, što je bila i jedna od međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine.³⁹ Članom 13. Zakona o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu propisani su zadaci FOO-a.⁴⁰ Kada govorimo o tipovima finansijsko – obavještajnih jedinica (u daljem tekstu: FOJ), sve tipove možemo svesti pod četiri naziva: administrativni tip FOJ-a, policijski tip FOJ-a, sudski ili tužilački tip FOJ-a i mješoviti ili „hibridni“ tip FOJ-a. Tip ili model FOO-a u Bosni i Hercegovini je mješoviti-hibridni. Sama klasifikacija FOO-a kao mješovitog tipa proistekla je iz unutrašnje strukture FOO-a u kome se pored državnih službenika i uposlenika nalaze i policijski službenici. Pored BiH države koje su uredile hibridni tip FOJ-a su: Danska, Jersey, Guernsey i Norveška. U javnosti se često kaže da je FOO Bosne i Hercegovine policijski tip FOJ, pa ga neki svrstavaju u policijsko – mješoviti ili hibridni tip.⁴¹ Međudržavne finansijsko – obavještajne jedinice imaju obavezu da sarađuju između sebe. Saradnja FOJ je propisana članom 46. Varšavske konvencije. Osnovna mu je intencija saradnja radi prikupljanja i ispitivanja, ili ako je potrebno, istraživanja bitnih podataka o bilo kojoj činjenici koja bi mogla upućivati na pranje novca ili finansiranje terorizma u skladu sa

³⁷ Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 27/04, 35/05, 49/09

³⁸ A. Bjelopoljač, 184.

³⁹ E. Mujanović, „Pranje novca kao globalni sigurnosni izazov (stanje u Bosni i Hercegovini)”, Kriminalističke teme, Časopis za kriminalistiku, Kriminalističke i sigurnosne studije, Sarajevo 2007., br. 3-4, 125.

⁴⁰ Finansijsko obavještajni odjel ima sljedeće zadatke:

- a) prima, prikuplja, evidentira, analizira, istražuje i prosljeđuje tužiocu informacije, podatke i dokumentaciju
primljenu u skladu sa Zakonom i drugim propisima BiH o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti
- b) ostvaruje međunarodnu saradnju na polju sprječavanja i istrage pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti
- c) pruža tužiocu stručnu podršku iz područja finansija

⁴¹ Ibid, 185-190.

domaćim ovlastima. Svaki upućeni zahtjev mora biti popraćen sažetim prikazom svih bitnih činjenica sa kojima FOJ raspolaže, a zamoljena će država pružiti sve informacije tražene u zamolbi.⁴²

Zadaci i nadležnosti finansijsko-obavještajnog odjela

Poglavlje VIII Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti sastoji se od tri odjeljka, A, B i C, koji ukupno sadrže 14 članova. U ovim odjeljcima su određeni i detaljno razrađeni svi zadaci i nadležnosti koje FOO ima u svom radu. FOO obavlja poslove koji se odnose na sprječavanje, istraživanje i otkrivanje operacija pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u skladu sa odredbama Zakona o državnoj agenciji za istrage i zaštitu pod nadzorom direktora Državne agencije za istrage i zaštitu (u daljem tekstu: Direktor). Također, FOO radi na promovisanju saradnje između nadležnih organa Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, kao i na promovisanju saradnje i razmjene informacija sa nadležnim organima drugih država i međunarodnih organizacija zaduženih za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

Odjeljak A reguliše pitanja otkrivanja i istraživanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, slanje zahtjeva obveznicima za dostavljanje podataka o sumnjivim transakcijama ili licima, privremene obustave transakcija, a sve u skladu sa važećim zakonodavstvom BiH. Odjeljak A je regulisao postupanje FOO-a shodno članu 21. Treće Direktive EU.⁴³ Da bi kvalitetno i u skladu sa važećim Zakonima u Bosni i Hercegovini FOO obavljao svoju funkciju potrebno je da prima, sakuplja, evidentira, istražuje i analizira podatke, informacije i dokumentaciju, koju dobije u skladu sa odredbama Zakona, te da tu dokumentaciju, podatke i informacije uredno dostavlja nadležnom tužilaštvu. U slučaju da na osnovu prikupljene dokumentacije, podataka i informacija FOO ocijeni da postoje osnovi sumnje da je u pitanju krivično djelo pranja novca ili finansiranja terorističkih aktivnosti povezano sa nekom transakcijom ili licem, dužan je nadležnom tužilaštvu dostaviti pismeno obavještenje sa prikupljenom dokumentacijom. Također, FOO je dužan dostaviti izvještaj o učiniocu i osnovama sumnje o počinjenom krivičnom djelu pranja novca i

⁴² S. Cindori, Sustav sprječavanja pranja novca, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb 2010., 52.

⁴³ A. Bjelopoljak, 176.

finansiranja terorističkih aktivnosti. Bitno je istaći da su ovim Zakonom, u skladu sa čl. 47. st. 2. obveznici dužni FOO-u bez odgađanja dostaviti tražene informacije, podatke i dokumentaciju najkasnije u roku od osam radnih dana od prijema zahtjeva FOO-a, dok je raniji zakon propisivao rok od sedam dana. Članom 48. st. 1. propisana je mogućnost privremene obustave transakcije u trajanju od najviše pet radnih dana, dok je prijašnji Zakon propisivao rok od pet dana.⁴⁴ FOO izdaje pismeni nalog za privremenu obustavu transakcije ili transakcija u gore navedenom roku, mada mu je ostavljena i mogućnost za izdavanje usmenog naloga za privremenu obustavu transakcije ili transakcija, ali je u tom slučaju FOO dužan najkasnije sljedećeg radnog dana dostaviti i pismeni nalog obvezniku. U čl. 48. st. 4. propisan je i sadržaj pismenog naloga.⁴⁵ O prestanku važenja naloga za privremenu obustavu transakcije ili transakcija FOO pismenim putem, bez odgađanja, obavještava obveznika koji odmah može obaviti transakciju, ako FOO nakon izdavanja ovog naloga utvrdi da više nema osnova za sumnju u pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti. Članom 50. ovog Zakona FOO-u je dato ovlaštenje da može pismeno naložiti obvezniku kontinuirano praćenje finansijskog poslovanja klijenta u vezi s kojim postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti ili drugo lice za koje je moguće osnovano zaključiti da je pomagalo ili učestvovalo u transakcijama ili poslovima lica u vezi s kojim postoji sumnja, te redovno obavještavanje FOO-a o transakcijama ili poslovima koje kod obveznika izvrše ili imaju namjeru izvršiti navedena lica. FOO mora odrediti rok trajanja ovog naloga, koji u kontinuitetu može trajati najduže tri mjeseca, a u opravdanim slučajevima može se produživati svaki put za još jedan mjesec, s tim da provođenje ovih mjera može ukupno trajati najduže šest mjeseci. Članom 51. Zakona FOO je ovlašten da zahtijeva od organa BiH, FBiH, RS-a i Distrikta, te od ostalih obveznika s javnim ovlaštenjima informacije, podatke i dokumentaciju koja je potrebna za obavljanje poslova FOO-a u skladu sa odredbama ovog Zakona. Organi i institucije sa javnim ovlaštenjima su dužni FOO-u dostaviti

⁴⁴ Ibid, 177.

⁴⁵ Pismeni nalog o privremenoj obustavi transakcije ili transakcija treba da sadrži:

- a) datum i vrijeme od kada počinje teći rok trajanja privremene obustave
- b) broj transakcijskog računa
- c) podatke o vlasniku računa
- d) naziv obveznika i ostale njegove podatke
- e) iznos novčane transakcije ili transakcija koji se privremeno obustavlja ili obustavlja od izvršenja
- f) druge podatke koji se odnose na obveznika i sumnjivu transakciju ili transakcije

podatke, informacije i dokumentaciju najkasnije u roku od osam radnih dana od dana prijema zahtjeva.

Odjeljak B Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti odnosi se na međunarodnu saradnju, koja je osnovna pretpostavka svakog sistema borbe protiv pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Međunarodna saradnja je bila uređena i ranijim Zakonom u segmentu razmjene podataka, informacija i dokumentacije u predmetnoj oblasti. Međutim, ovaj Zakon tu saradnju uređuje detaljnije, a u cilju usklađivanja sa međunarodnim standardima. Ovim odjeljkom se na nov način uređuje ovlaštenje FOO da privremeno obustavi izvršenje sumnjive transakcije na prijedlog strane Finansijsko – obavještajne jedinice, pod uslovima i rokovima koji su jednaki kao i da „domaću“ privremenu obustavu transakcije.⁴⁶ FOO može od stranih organa za provođenje zakona, tužilačkih ili upravnih organa, finansijsko – obavještajnih jedinica i međunarodnih organizacija uključenih u sprječavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti zahtijevati podatke, informacije i dokumentaciju. Također, po osnovu reciprociteta FOO može dostavljati podatke, informacije i dokumentaciju prikupljenu u BiH finansijsko – obavještajnim jedinicama drugih zemalja, na njihov zahtjev ili na vlastitu inicijativu, a u skladu sa Zakonom. Prije dostavljanja ovih podataka, informacija i dokumentacije FOO zahtijeva pismenu garanciju da će se iste koristiti samo u svrhe propisane ovim Zakonom. Za svako dalje prosljeđivanje ovih podataka, informacija i dokumentacije policijskim i pravodusnim organima strane zemlje potrebna je prethodna saglasnost FOO-a. Također, FOO može stranoj finansijsko – obavještajnoj jedinici dostaviti pisani prijedlog za privremeno odlaganje izvršenja određene sumnjive transakcije, te na obrazloženi pisani prijedlog strane finansijsko – obavještajne jedinice FOO može pismenim nalogom naložiti obvezniku privremeno odgađanje obavljanja sumnjive transakcije najviše za pet radnih dana, iz čega jasno proizilazi princip reciprociteta, koji je osnovni temelj međunarodne saradnje.

Odjeljak C definiše obavezu vođenja evidencija od strane FOO o obavještenjima i informacijama u skladu sa odredbama čl. 46. ovog Zakona, evidencija o izdanim nalogima za privremenu obustavu i evidencija o podacima koji se prosljeđuju u inostranstvu, taksativno navodeći koje podatke navedene evidencije treba da sadrže.

⁴⁶ A. Bjelopoljak, 177.

Usklađenost zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti sa evropskim zakonodavstvom

Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranju terorističkih aktivnosti je usklađen sa Preporukama FATF 40+9 i sa zahtjevima i standardima Evropske unije u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Standardi EU u ovoj oblasti propisani su Direktivom 2005/60/EC Evropskog parlamenta i Vijeća o sprječavanju korištenja finansijskog sistema u svrhe pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti iz 2005. godine (poznata kao Treća direktiva) i Konvencijama Vijeća Evrope 141. i 198. Konvencije Vijeća Evrope o pranju, traženju, pljenidbi i konfiskaciji imovine stečene kroz kriminalne radnje.⁴⁷ Kada govorimo o Evropskoj uniji i ovlaštenjima koja ona ima u području pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, onda možemo govoriti o tri djelokruga Unije:

- područje u izričitom djelokrugu Unije
- područje u izričitom djelokrugu država članica
- područje u kojem Unija i države članice dijele ovlasti.

Za uspješnu provedbu odluka Unije u borbi protiv terorizma, saradnja i konzistentnost sva tri područja nekadašnjih stupova Unije jest *conditio sine qua non*.⁴⁸

Posebne preporuke grupe za finansijske akcije vezane za borbu protiv finansiranja terorizma

Grupa za finansijske akcije pridružila se naporima međunarodne zajednice u borbi protiv finansiranja terorizma donošenjem Posebnih preporuka o finansiranju terorizma (Special Recommendations on terrorist Financing) u oktobru 2001. godine.⁴⁹ Donošenjem devet Specijalnih preporuka važnih za terorizam odgovoreno je na terorističke napade 11. septembra 2001. godine. Samo sedam sedmica nakon napada na New York i Washington, 30. oktobra 2001. godine FATF je izdao osam Specijalnih preporuka izrađenih u cilju suprotstavljanja finansiranja terorizma kojima se osnažuju postojeće mjere predviđene Konvencijom UN za suzbijanje finansiranja terorizma. Stavlja se naglasak na određivanje finansiranja terorizma krivičnim djelom

⁴⁷ Ibid, 178.

⁴⁸ Ž. Pedić, 66-67.

⁴⁹ S. Miljković, G. Bošković, Ž. Nikač, 119-120.

i zamrzavanje imovine terorista. Preporuke su sadržajno usmjerene na tri glavna kanala koja teroristi koriste za premještanje svojih sredstava: alternativni sistemi prenosa ili doznake novca, transfer novca elektroničkim putem i neprofitne organizacije. U cilju ispravka učinjenog propusta u međunarodnim mjerama koje se odnose na sprječavanje fizičkog prijenosa novca predviđenog za finansiranje terorizma ili pranja novca, FATF je izdao i novu, devetu Specijalnu preporuku koja se odnosi upravo na to specifično pitanje.⁵⁰ Prva preporuka predviđa da svaka zemlja treba da ratifikuje i u potpunosti implementira Konvenciju Ujedinjenih nacija za sprječavanje finansiranja terorizma iz 1999. godine i rezoluciju UN o prevenciji i suzbijanju finansiranja terorističkih djela. Druga specijalna preporuka obrađuje kriminalizaciju finansiranja terorizma i popratnog pranja novca. Treća Specijalna preporuka naglašava da bi svaka država trebala imati ovlaštenje „zamrzavanja“ sredstava ili imovine terorista ili terorističkih organizacija, te onih koji ih finansiraju, ovlaštenje privremenog oduzimanja profita ili imovine namijenjene za terorističke aktivnosti, odnosno ovlaštenje trajnog oduzimanja imovine namijenjene za terorizam ili finansiranje terorizma, finansiranje terorističkih aktivnosti ili za terorističke organizacije.⁵¹ Četvrtom preporukom se obavezuju finansijske institucije (banke i nebankarske finansijske institucije) da podnose izvještaje o sumnjivim transakcijama nadležnim institucijama u slučaju da postoji sumnja ili da postoji razumna sumnja da je finansiranje vezano za finansiranje terorizma.⁵² Međunarodna saradnja i izručenje osoba osuđenih za finansiranje terorizma, terorističkih djela ili osoba koje pripadaju terorističkoj organizaciji, sastavni su dio pete Specijalne preporuke. Šesta specijalna mjera nalaže donošenje mjera prethodnog dobivanja licence za rad fizičkih i pravnih osoba. Poboljšanje transparentnosti svih vrsta transfera novca elektroničkim putem, unutar zemlje i međunarodno, cilj je sedme Specijalne preporuke FATF olakšavajući pri tome tijelima provođenja zakona da slijede elektronički prijenos novca od strane kriminalaca i terorista. Osma Specijalna preporuka potiče zemlje na preispitivanje prikladnosti zakona i propisa s obzirom na subjekte koji bi mogli biti zloupotrijebljeni za finansiranje terorizma, što se posebno odnosi na sprječavanje zloupotreba vrlo ranjivih neprofitnih organizacija. Deveta Specijalna preporuka FATF navodi opasnosti fizičkog prijenosa gotovine i vrijednosnih papira na donosioca preko državne granice, te zahtjeva od država uspostavljanje mjera za otkrivanje i prijavljivanje prijenosa, ali i zadržavanje ili oduzimanje istih ukoliko se

⁵⁰ S. Cindori, 62.

⁵¹ Ibid, 63.

⁵² S. Miljković, G. Bošković, Ž. Nikač, 122.

smatra da su povezani s finansiranjem terorizma ili pranjem novca.⁵³ Bitno je istaći da se FATF pretvara u međunarodni forum za razmatranje problema pranja novca i finansiranja terorizma, te da je njegov djelokrug usmjeren na tri osnovna područja:

- a) postavljanje standarda za nacionalne programe sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma
- b) praćenje napretka članica u implementiranju mjera koje se odnose na borbu protiv pranja novca
- c) prepoznavanje i proučavanje metoda i trendova pranja novca i finansiranja terorizma⁵⁴
- d) korištenje tzv. alternativnih doznaka (the alternative remittance systems) dobrotvorne organizacije ili druge poslovne subjekte kako bi prikrili korištenje navedenih metoda prijenosa novčanih sredstava (posebno se ističe tzv. hawala sistem - alternativni način prijenosa novčanih sredstava koji funkcioniše izvan, odnosno paralelno sa tradicionalnim bankarskim ili drugim finansijskim kanalima prijenosa novčanih sredstava).⁵⁵

ZAKLJUČAK

Jedna od najvećih posljedica rata koji se odigrao 90.-tih godina u Bosni i Hercegovini jeste pojava organizovanog kriminala, u sklopu kojeg je i pojava pranja nelegalno stečenog novca, te korištenje takvog novca za finansiranje terorističkih aktivnosti. Bosna i Hercegovina je tranzitna zemlja čije je tlo pogodno za razvoj kriminala. Međutim, bitno je istaći da Bosna i Hercegovina u prevenciji pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti radi na planu suzbijanja ovih oblika kriminala, kroz osnivanje raznih državnih insitucija. Shodno tome osnovana je i Radna grupa za sprječavanje pranja novca i finansiranje terorističkih aktivnosti.

I pored svih napora koji su do sada ostvareni u suzbijanju ovih opasnih oblika kriminala, vidljivo je i dalje da tek predstoji da se obavi veliki dio posla oko usklađivanja ovih pravnih rješenja. Pranje novca, i u sklopu sa njim finansiranje terorističkih aktivnosti, je postalo izuzetno negativna društvena pojava koja izaziva

⁵³ S. Cindori, 64-65.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Tipologije finansiranja terorizma, Primjeri iz inozemne prakse, Republika Hrvatska, Ministarstvo finansija, Ured za sprječavanje pranja novca, Zagreb 2012., http://www.uzuvrh.hr/userfiles/file/tipologije%20FT-HRV_.pdf, 12. avgust 2013.

nepredvidive društvene opasnosti. Proces pranja novca i finansiranja terorizma je jedan zatvoreni krug koji nikad ne prestaje, i uz sve napore mnogih svjetskih i evropskih jakih država, u svijetu nije moguće iskorijeniti ove probleme.

Perači novca i finansijeri terorizma koriste pravne praznine, nedorečenosti i neefikasnost pravnih poredaka da bi vršili svoje kriminalne aktivnosti i na taj način sebi stjecali protupravnu imovinsku korist, odnosno neosnovano se bogatili. Problem ne predstavlja samo donošenje pravnih propisa koji će regulisati ovu oblast, nego i njihova implementacija. Također, potrebno je podizati svijest i edukovati nosioce poslova na planu sprječavanje i borbe protiv finansiranja terorizma.

Bitno je istaći i da je borba protiv ovih oblika kriminala ne samo dužnost nadležnih državnih institucija, nego je to dužnost i svih građana. Događaji od 11. septembra 2001. godine uveliko su pokrenuli mnoga pitanja na međunarodnom planu, donesene su mnoge Konevције, Preporuke, Direktive, a poseban značaj ima devet Specijalnih preporuka FATF-a koje predstavljaju daleko veći izazov nego što se to na prvi mah može činiti. Prije napada na SAD implementacija mjera vezanih za ova pitanja bila je na nacionalnom nivou, što je stvaralo mnoge poteškoće. Problem su predstavljale pogotovo zemlje u tranziciji i nerazvijene zemlje. Međunarodna reakcija na probleme suprotstavljanja pranju novca i finansiranju terorizma ukazuje na činjenicu da je riječ o globalnom fenomenu. Uspostavljanje međunarodne saradnje na ovom planu bi imalo za svrhu lakše praćenje svojine koja je namijenjena finansiranju terorizma. Bosna i Hercegovina taj problem rješava upravo kroz postojanje finansijsko – obavještajnog odjela koji ima, između ostalih zadataka, i zadatak da prima, skuplja, evidentira, istražuje i analizira dokumentaciju, podatke i informacije koje su povezane sa finansiranjem terorističkih aktivnosti. Brža razmjena informacija između postojećih finansijsko – obavještajnih jedinica u pogledu sumnjivih transakcija bi također dovela do bržeg i efikasnijeg suprotstavljanja ovim problemima. Finansijsko – obavještajnim jedinicama treba u svakom momentu omogućiti pristup svim bankarskim i drugim aktivnostima, bez obzira na odredbe o tajnosti podataka. Bosna i Hercegovina u ovom momentu ima uređeno zakonodavstvo koje može da efikasno odgovori problemima finansiranja terorizma i pranja novca, samo se postavlja pitanje njihove implementacije.

Zaštita od prijetnje terorizma obaveza je države u njenoj temeljnoj funkciji osiguranja uvjeta za miran i siguran život svih njenih građana, slobodan od nasilja i straha, demokratski, tolerantan, stvaralački i prosperitetan, u poštivanju reda i zakona. Za Bosnu i Hercegovinu bilo kakva pojava terorizma usmjerena protiv nje

predstavljala bi teško ugrožavanje njenih temeljnih vrijednosti i interesa. Zbog toga je za Bosnu i Hercegovinu prioritet razvitak sveobuhvatnih mjera, nacionalnih i međunarodnih, prevencije i zaštite od svih oblika prijetnje terorizma. Iako pitanje finansiranja terorizma ne predstavlja osnovni problem pojave terorističkih organizacija, niti terorističkih aktivnosti, ipak ono predstavlja jednu od jačih karika ovog globalnog problema, pa slabljenje te centralne tačke bi uveliko dovelo i do efikasnijih rezultata u borbi protiv savremenog terorizma. Iskustva pokazuju da ovaj posao nije lagan i da treba uložiti napore da bi se na kraju postigao kranji rezultat - međunarodni mir i stabilnost.

LITERATURA

Knjige:

A. Šaković, Metodika sprječavanja i istraživanja ekonomskog kriminaliteta, Fakultet kriminalističkih nauka Univerziteta u Sarajevu, Magistrat, Sarajevo, 2002.

B. Petrović/B. Dobovšek, Mreže organiziranog kriminaliteta, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo

B. Petrović/N. Peršak, Sigurnost i suradnja kao reakcija na organizirani kriminalitet u srednjoj i jugoistočnoj Europi, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2007.

Grupa autora, Komentari krivičnih zakona u BiH, Vijeće Evrope, Sarajevo, 2005.

S. Cindori, Sustav sprječavanja pranja novca, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2010.

Z. Tomić, Krivično pravo II, Posebni dio, 2. izd., Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2007.

Članci:

D. Bolta, „Sprječavanje finansiranja terorizma“, Policija i sigurnost, vol. 19. No 4., 2011.

E. Mujanović, „Pranje novca kao globalni sigurnosni izazov (stanje u Bosni i Hercegovini)“, Kriminalističke teme, Časopis za kriminalistiku, Kriminalističke i sigurnosne studije, Sarajevo 2007.

S. Taseva, „Pranje novca i terorizam“, Mjesečni stručni časopis, Pravni savjetnik, , 10/II, Sarajevo

S. Mijalković/G. Bošković/Ž. Nikač, „Internacionalni naponi za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma“, Strani pravni život 1/2011

Magistarski rad:

A. Bjelopoljak, „Sumnjive transakcije i off shore zone sa aspekta krivičnog djela pranja novca“, magistarski rad, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici, 2011.

Internet stranice:

Tipologije finansiranja terorizma, Primjeri iz inozemne prakse, Republika Hrvatska, Ministarstvo finansija, Ured za sprječavanje pranja novca, Zagreb 2012., http://www.uzuvrh.hr/userfiles/file/tipologije%20FT-HRV_.pdf (22. maj 2013),

Ž. Pedić, „Odnos između međunarodnog I europskog pravnog okvira za suzbijanje terorizma“, 57, <http://www.google.ba/url?sa=t&crct=j&q=žana%20pedić%20odnos%20između%20> (22. maj 2013).

Zakoni:

Krivični zakon Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10

Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10 i 42/11

Krivični zakona Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske br. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12

Krivični zakona Brčko Distrikta BiH, Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH br. 10/03, 6/05, 21/10, 47/11, 52/11

Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, Službeni glasnik BiH br. 53/09

Konvencije:

Konvencija Ujedinjenih nacija protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstanci, Beč, 19.12.1988., važi na osnovu Odluke o ratifikaciji Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori, broj 14/09 ratificirana od strane BiH 01.09. 1993.

Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, Palermo, 15.11.2000., Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori, broj 5/02
Krivičnopravna konvencija o korupciji, ETS 173, Strasbourg, 27.01.1999., Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori, broj 4/06, ratificirana od strane BiH 30.03.2003. godine

Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim djelom i finansiranju terorizma, ETS 198, 16.05.2005., Službeni glasnik BiH- Međunarodni ugovori, broj 4/06, ratificirana od strane BiH 30.03.2004.

Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma, usvojena od Generalne skupštine UN-a 9.12.1999., Službeni glasnik BiH, Međunarodni ugovori 3/2003